

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.018

DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i3.116>**Г. Л. Кохан**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права

Навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин

Університету митної справи та фінансів

orcid.org/0000-0002-2154-5136

ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У статті розглядається процес легітимізації наявних явищ, які ще не набули свого офіційно закріпленого міжнародно-правового статусу. Автор вивчає питання легітимності приватних військових компаній (далі – ПВК) як явища, що на теперішній час проходить крізь процес легітимізації ПВК як результат двох процесів: приватизації – коли приватні військові компанії беруть на себе функції зі сфери надання послуг із забезпечення безпеки з метою вирішення завдань, раніше властивих збройним силам держав, так і глобалізації – коли, наприклад, ПВК відстоює інтереси Транс Національних Корпорацій, які не мають чіткої державної приналежності. У зв'язку із тим, що сучасна війна є гібридною, а сучасні конфлікти частіше є асиметричними, відповідно, протиставити їм традиційні військові сили досить важко, у зв'язку із чим на перше місце виходять основні актори подібних військових конфліктів, що носять характер гібридних війн, як ПВК, які на сьогодні мають невизначений статус у міжнародному публічному праві. Поступальний шлях розширення «приватизації застосування сили» на міжнародній арені недержавними суб'єктами стає оптимальною стратегією відповіді на формат гібридних війн. Стаття розглядає критерії, на підставі яких ПВК виступають як актори на міжнародній арені в умовах ведення гібридної війни, які набувають свого поширення у ХХІ столітті як війни у поєднанні застосування конвенційної зброї, партизанської війни, тероризму та злочинної поведінки з метою досягнення певних політичних цілей, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, що обрана для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії. ПВК виконують дуже широкий спектр функцій: від розмінування територій до збройної охорони президентів, важливих вантажів на інше. Це вносить плутанину в те, чи беруть вони участь в бойових діях? І так, і ні одночасно, отже, справжня діяльність ПВК перебуває в «сірій зоні» невизначеності. Автор робить висновок, що на сьогодні існує нагальна потреба чітко визначити ПВК у міжнародному праві і заснувати міжнародний орган, який би встановлював уніфіковані правила та забезпечував контроль за діяльністю ПВК.

Ключові слова: приватні військові та охоронні компанії, правове регулювання, найманці, комбатанти, міжнародне право, міжнародне гуманітарне право, гібридна війна.

Kokhan H. L. PRIVATE MILITARY COMPANIES IN THE HYBRID WAR

The article considers the process of legitimization of existing phenomena that have not yet acquired their officially established international legal status. The author examines the legitimacy of Private Military Companies (hereinafter – PMCs) as a phenomenon that is currently going through the process of legitimization as a result of two processes: privatization – when private military companies take over security services formerly the concern of armed forces of states, and globalization – when, for example, the PMC defends the interests of Trans National Corporations, which do not have a clear state affiliation. Due to the fact that modern warfare is a hybrid of conventional, irregular and cyber warfare, and due to modern conflicts often being asymmetric, it is difficult to compare PMCs to traditional military forces. Therefore it is natural that PMCs, which today have an uncertain status in international law, have come to the forefront as main actors in such military conflicts. The progressive path of expanding the “privatization of the use of force” in the international arena by non-state actors is becoming the optimal strategy for responding to the format of hybrid wars. This article examines the criteria by which PMCs perform in the international arena, in the context of hybrid wars, which are gaining popularity in the XXI century, combining conventional weapons, guerrilla warfare, terrorism and criminal behavior to achieve certain political goals. Such warfare is the tool chosen by aggressor states to draw attention away from internal contradictions and conflicts, in order to achieve aggressive political goals. PMCs perform a very wide range of functions: from demining to the armed guard of presidents, important cargo and more. Does this confuse whether they are involved in hostilities? Yes and no at the same time. Therefore, the real activity of the PMC is in the “gray zone” of uncertainty. The author concludes that today there is an urgent need to clearly define the PMC in international law and to establish an international body that would formulate unified rules and ensure control over the activities of the PMCs.

Key words: PMCs, strategy of indirect approach, mercenaries, combatants, international law, international humanitarian law, hybrid war.

Світова політика, як і світовий порядок, є не просто хаотичною компіляцією окремо існуючих акторів, суб'єктів, вона формує взаємозалежність, згідно з якою кожен актор, кожен суб'єкт знаходиться в зв'язку з іншими, залежить від загальної структури і може мати власну значущість тільки у взаємодії з іншими. Системна значимість передбачає безліч протиставлень, що будуються на частковому співпадинні так само, як і на частковому розходженні. Можна сказати, що різні протилежні, але взаємозалежні потреби лежать в основі системи: глобалізація – локалізація, патріотизм-космополітизм, потреба в безпечному світі без ядерної зброї і потреба в ній, як «запобіжнику» від масштабних катастроф, потреба в систематичному посиленні власної безпеки, що автоматично створює небезпеку для інших держав (так звана «Дилема безпеки»), і, нарешті, потреба у збереженні монополії держави на силу – і, водночас, потреби на так звану «Приватну силу» – Приватні військові та охоронні компанії (далі ПВК, або RMCs в англійському варіанті). ПВК – це результат двох процесів: приватизації – коли приватні військові компанії беруть на себе функції зі сфери надання послуг із забезпечення безпеки з метою вирішення завдань, раніше властивих збройним силам держав (як приклад можна навести ситуацію впровадження ПВК в пенітенціарну систему – коли виправні установи з ув'язненими перебувають повністю під опікою співробітників приватної військової компанії) і глобалізації – коли, наприклад, ПВК відстоює інтереси ТНК (Транс Національних Корпорацій), які не мають чіткої державної приналежності.

Останніми роками виникла нова форма воєнного конфлікту, який починається з «мирних» антиурядових акцій, що переростають у жорстке громадянське протистояння, і може завершитися зовнішньою інтервенцією. Такі конфлікти цілком можна назвати новим типом воєн сучасної епохи. Відомий американський військовий теоретик Френк Хоффман одним із перших зазначив: «... війни сучасної епохи характеризує процес гібридизації, у рамках якого змішуються традиційні форми війни, кібервійни, організованої злочинності, іррегулярних конфліктів, тероризму і т.п.» [1]. Щоб охарактеризувати нову військову реальність, він запропонував термін «гібридна війна», що дає змогу найбільш точно відобразити важливі зміни в характері воєн при збереженні їх незмінної природи. Така війна виходить за рамки традиційних понять про неї, вона набуває комбінованого характеру, перетворюючись на клубок політичних інтриг, запеклої боротьби за політико-економічне домінування над країною, за територію, ресурси й фінансові потоки. Причому сторони вдаються до всіх можливих засобів і будь-яких, навіть найбезчесніших, прийомів та дій – як си-

лових, так і несилових. Жертвами ведення такої війни, зазвичай, стають мирні жителі, передусім найбеззахисніші категорії населення – люди похилого віку, жінки й діти. В умовах такого конфлікту стає проблематичним відрізнити правих від винуватих, ворогів від союзників, простих мирних громадян від терористів, найманців і бойовиків. Прихована зовнішня воєнна інтервенція, яка здійснюється загонами бойовиків сусідніх країн за підтримки високотехнологічних засобів розвідки й ураження, надає такому воєнному конфлікту ще більш заплутаного й неоднозначного характеру. Змістом воєнних дій у війні цього типу стає не фізичне знищення збройних сил супротивника, а деморалізація й нав'язування агресором своєї волі всьому населенню держави.

В умовах ведення «гібридної війни», поряд з регулярними збройними формуваннями, з'являється безліч нових діючих акторів – іррегулярні формування повстанців і бойовиків, злочинні угруповання, терористи, приватні військові компанії та легіони іноземних найманців, підрозділи спецслужб різних країн світу й військові контингенти міжнародних організацій. Збройні конфлікти з використанням технологій «гібридної війни», як правило, стають конфліктами на виснаження. У таких конфліктах сторона, котра обороняється, веде боротьбу з різного роду екстремістськими й терористичними формуваннями на своїй території, які готуються, забезпечуються й керуються з території інших країн. Водночас у сторони, що обороняється, з різного роду причин, насамперед зовнішньополітичного й економічного характеру, фактично виявляються «зв'язаними руки» в плані реалізації активних форм протидії такому агресорові. Як наслідок, їй нав'язується конфлікт на виснаження, в якому відбувається поступове тотальне руйнування економічної та соціальної структури суспільства, матеріально-технічної та цивільної інфраструктури країни, котра зазнала агресії або ініційованого внутрішнього конфлікту. За певних умов у перспективі можливі військові перемоги можуть обернутися, як мінімум, важкими економічними проблемами, політичною поразкою або навіть утратою державності [2, с. 38]. У зв'язку з тим, що сучасна війна є гібридною, а сучасні конфлікти частіше є асиметричними, відповідно, протиставити їм традиційні військові сили досить важко, у зв'язку із чим на перше місце виходять основні актори подібних військових конфліктів, що носять характер гібридних війн, як ПВК, які на сьогодні мають невизначений статус у міжнародному публічному праві. Приватні військові та охоронні компанії виконують завдання, пов'язані з веденням бойових дій, стратегічним плануванням, військовою підготовкою, розвідкою, логістикою, озброєною охороною об'єктів та осіб. У даний час у світі

основними клієнтами ПВК є держави, ТНК, міжнародні організації, неурядові організації.

Приватні військові компанії мають свої плюси і мінуси: по-перше, вони не вимагають стільки ресурсів, як регулярні збройні сили, ПВК залучають для виконання конкретних завдань в міру необхідності; по-друге, ПВК часто більш професійні та підготовлені, оскільки вербують своїх співробітників серед колишніх військовослужбовців; і по-третє, використання ПВК означає зниження офіційних втрат під час локального збройного конфлікту, що дуже важливо, якщо замовником послуг ПВК є держава. Із недоліків можна виділити відсутність транспарентності в діяльності «Приватних армій»; оскільки єдина мотивація «найманих солдатів» – це гроші, загони ПВК здатні відмовитися виконувати наказ, зваживши всі ризики; немає чітких норм регуляції діяльності і відповідальності «Приватних армій» ані в міжнародному законодавстві, ані в національному законодавстві багатьох держав. Одні розглядають ПВК виключно в негативному ключі, інші бачать у них майбутнє миротворчих сил на всій планеті.

Таким чином, використання ПВК будь-яким замовником – державою, міжнародною організацією або ТНК, практично завжди є ризикованим. У тому числі і з причини відсутності позиції світової спільноти з питання правосуб'єктності ПВК: «Приватні армії» в системі «дійових осіб» світової політики самі є акторами, або вдають із себе просто інструментарій задля досягнення цілей іншими гравцями. Є й інший варіант, згідно з яким ПВК підіймають свою значимість до рівня «гравця світової політики», але на короткий період, перебуваючи на службі реальних акторів – держав, міжнародних організацій, ТНК. Наведемо масштаби індустрії ПВК: Американська ПВК Blackwater, наймогутніша приватна армія у світі, була заснована в 1997 р Еріком Принцом і Елом Кларком. У 2009 р компанія змінила назву на Xe Services LLC, на даний момент відома під емблемою Academi. Штаб – квартира ПВК знаходиться в м. Мойок, Північна Кароліна, так само компанія має регіональні представництва в Лондоні, Дубаї, Лагосі і Вашингтоні (округ Колумбія) [3]. Перераховуючи найбільш відомі проекти колишньої Blackwater, необхідно згадати охорону співробітників американської розвідки (ЦРУ) в Афганістані в 2002 р, охорону співробітників Держдепартаменту США в Іраку в 2003 р, охорону Посольства США в Багдаді, ліквідацію наслідків урагану Катріна в 2005 р. У 2013 р компанія Academi уклала з Держдепартаментом США контракт на 92 млн. доларів на охорону дипломатичних місій. Academi також присутній на китайському ринку: компанія Еріка Прінса була запідозрена в допомозі офіційній владі Китайської Народної Республіки в придушенні повстань

в Сіцзян – Уйгурському автономному районі (для довідки: в СУАР, крім традиційної народності хань, проживають мусульмани – уйгури, в регіоні присутні незаконні збройні угруповання (були виявлені 32 підпільні організації), що виступають за незалежність Синцзяна. КНР неодноразово ставала мішенню для західних правозахисників, стурбованих питаннями дотримання прав людини в СУАР [4].)

Британська компанія G4S за масштабом не поступається Academi. Штаб-квартира цієї ПВК знаходиться в м Кролі, Велика Британія. Компанія здійснює свою діяльність на 6 континентах, кількість співробітників – 570000 осіб. Що конкретно робить G4S по всьому світу: у Великій Британії від імені офіційної влади має доступ до пенітенціарної системи – здійснює процес охорони в тюрмах Англії і Уельсу, організовувала процес забезпечення безпеки на Олімпіаді в Лондоні 2012 р, підтримує роботу так званих «Приватних поліцейських ділянок» за контрактом із урядом Великої Британії. В Африці, в Південному Судані, G4s бере участь в пост конфліктному розвитку країни: з 2006 р британська ПВК бере участь у процесі розмінування, а також із проведення інструктажу з населенням щодо правил перебування на територіях, схильних до бомбардування), В Австралії G4s організовує безпеку транспортування золота [5].

Приватна військова компанія DynCorp, з недавнього часу – DynCorp International, також є однією із відоміших ПВК у світі. Штаб-квартира компанії знаходиться у Вірджинії, США, персонал компанії налічує 14000 чоловік, сукупний дохід – 3,047 мільярда доларів США. Основний замовник послуг DynCorp – армія США. Дана ПВК була заснована в 1946 р і спочатку складалася з двох компаній – California Eastern Airways (CEA) і Land-Air. Обидві компанії брали участь в Корейській війні 1950–1953 рр. У 1961 р. California Eastern Aviation була перейменована в корпорацію Dynalectron зі штаб – квартирою в Вірджинії. Із цікавих проектів того часу можна назвати проект «h – Coal» – виробництво синтетичного рідкого палива з вугілля – що в 1970-х роках привернуло увагу до компанії в масштабах країни на тлі енергетичної кризи, що вибухнула через позицію арабських країн. У 1987 р. Dynalectron змінила назву на DynCorp, доходи ПВК до того часу становили приблизно 1 мільярд доларів (на 1994). З 1987 р. по 2003 р. DynCorp проводила випробування ракет для департаменту оборони США, здійснювала операції з охорони закордонних установ (посольств) для Державного департаменту, організовувала охорону президента Гаїті Ж.Б. Арістиди і президента Афганістану Хаміда Карзая. У DynCorp є спеціальний департамент для надання гуманітарної допомоги, проведення

відновлювальних робіт і постконфліктного відновлення. ПВК DynCorp International на замовлення Державного департаменту США займалася підготовкою сил поліції Ісламської Республіки Афганістан у рамках мандату МССБ (ISAF – міжнародні сили сприяння безпеці в Афганістані) [6].

Говорячи про використання ПВК міжнародними організаціями, не можна обійти стороною ООН, яка неодноразово користувалася послугами «Приватних армій». ПВК Pacific Architect Engineers брала участь в організації постачання «блакитних касок» в Сьєрра-Леоне і Східному Тиморі. Приватні військові компанії намагаються лобіювати свої інтереси так, щоб вони брали більшу участь у миротворчих місіях ООН, тому що це відкриває перед ними нові можливості і перспективи.

Aegis Defence Services – британська приватна військова компанія, заснована Тімом Спайсером в 2002 р, з офісами в таких країнах, як ОАЕ, Афганістан, Ірак, Мозамбік, Лівія, Сомалі. В Іраку за контрактом Міністерства оборони США, який становив 293 млн. Доларів (на 3 роки) Aegis Defence Services надавала послуги з безпеки інженерам США, відповідальним за програму відбудови Іраку, здійснювала безпеку логістичних транспортувань. Крім цього, дана ПВК відповідала за безпеку співробітників ООН, спрямованих для координування електорального процесу в Іраку. У жовтні 2015 р Aegis Defence Services Aegis Defence Services була придбана канадською компанією з безпеки GardaWorld [7].

Northbridge Services Group Ltd – приватна військова компанія, зареєстрована в Домініканській Республіці, має офіси у Великій Британії, в Україні і США. Основні клієнти NSGltd – міжнародні організації, держави, транснаціональні корпорації. Обсяг фінансових надходжень компанії в 2012 році склав 50,5 млн. доларів США [8].

Полеміка про приватизацію урядових функцій і про ПВК у більш вузькому форматі часто впирається в питання визначення того, ким є співробітники ПВК із точки зору норм міжнародного права. Немає однозначної відповіді на питання, чи є співробітники ПВК найманцями. Дві міжнародні конвенції визначають і криміналізують діяльність найманців – Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 4 грудня 1989 року (далі конвенція ООН) і Конвенція Організації Африканської Єдності (зараз Африканського Союзу) про ліквідацію найманства в Африці від 3 липня 1977 року (далі конвенція АС), в міжнародному гуманітарному праві – Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 8 червня 1977 р. Визначення найманців як у 1 Додатковому Протоколі, так і в Конвенціях – практично одне і те ж

саме, але за Конвенціями бути найманцем означає переслідування за дану діяльність, а за МГП бути найманцем і найманство означає, що дана особа буде позбавлена статусу військовополоненого («Найманець не має права на статус комбатанта або військовополоненого» [9]).

Проблема як МГП, так і конвенцій (ООН і АС) в тому, що обидва режими не дозволяють однозначно відповісти на питання, чи є співробітники ПВК найманцями; в разі потрапляння в полон військовополоненими обидві галузі вимагають індивідуального вирішення питання в кожному окремому випадку. За Додатковим Протоколом 1 до Женевських конвенцій найманець – це будь-яка особа, яка:

1) спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у збройному конфлікті;

2) фактично бере безпосередню участь у військових діях;

3) бере участь у військових діях, керуючись, головним чином, бажанням одержати особисту вигоду, і якій дійсно обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, яка перевищує винагороду, що обіцяна чи сплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони;

4) не є ні громадянином сторони, що перебуває в конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває в конфлікті;

5) не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті; і

6) не послано державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил» [9].

Необхідно, щоб особа відповідала відразу всім критеріям, що на практиці не виявляється можливим. Наприклад, держава просто може включити найманців до складу своїх збройних сил, як це зробила в 1997 р Папуа-Нова Гвінея відносно співробітників «Sandline International» (для довідки: Sandline international – Приватна військова компанія британського походження, заснована Тімом Спайсером, існувала з 1995 р. – по 2004 р. Найгучніший конфлікт з її участю – це операції із придушення сепаратистів острова Бугенвіль на офіційне запрошення влади Папуа-Нової Гвінеї. Конфлікт набув серйозних обертів після того, як повстанці острову почали саботаж на мідних копальнях, що здобуло негативний ефект на економіку Папуа-Нової Гвінеї. Контракт Sandline international склав 36 млн. доларів і був виплачений, незважаючи на міжнародний резонанс, пов'язаний з участю співробітників ПВК в даному конфлікті), яким надали статус спеціальних констеблів [10].

Далі логічно витікає питання: чи є співробітники ПВК комбатантами? Статус комбатанта пов'язаний із приналежністю до збройних сил однієї зі сторін у конфлікті, з приналежністю до ополчення або інших добровольчих загонів. Згідно зі ст. 43.2,3 Додаткового протоколу: «Особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, є комбатантами, тобто вони мають право брати безпосередню участь у воєнних діях. Всякого разу, коли сторона, яка перебуває в конфлікті, включає у свої збройні сили напіввоєнну організацію або озброєну організацію, що забезпечує охорону порядку, вона повідомляє про це інші сторони, що перебувають у конфлікті». Відповідно, якби всі співробітники ПВК просто були включені до складу збройних сил, це вирішило б усі питання щодо категоризації цих співробітників, якби не одне але: сенс приватизації збройних сил саме в передачі приватному бізнесу державних функцій, аутсорсінг, окремий від держави. Дуже часто держави навпаки намагаються підкреслити, що співробітники ПВК, що працюють на них, є цивільними особами.

Згідно Женевської конвенції III (Конвенція (III) про поводження з військовополоненими. Женева 12 серпня 1949 року.), існує ще один шлях отримати статус комбатантів – ПВК повинні належати до ополчення, добровільних загонів, рухам опору, що знаходиться на одній зі сторін конфлікту, і відповідати таким вимогам: а) мати головуючу відповідальну особу; б) наявність знаків відмінності; в) відкрито носити зброю; г) дотримуватися звичаїв та законів. Необхідно відповідати всім цим критеріям. Але навіть якщо встановлено, що ПВК належить до добровільних загонів однієї зі сторін конфлікту, мало ймовірно, що відповідний уряд буде з великим бажанням брати на себе відповідальність за цю приналежність.

Нарешті, третій шлях для співробітників ПВК – це розглядатися комбатантами – бути громадянами однієї зі сторін конфлікту (ст. 4а / 2 Женевської конвенції III) [11].

Вочевидь, правова база кваліфікації співробітників ПВК як комбатантів досить обмежена, проте питання уточнення статусу подібних підрядників залишається важливим і відкритим, що веде нас до іншого питання: індивід може бути або комбатантом, або цивільною особою. Якщо співробітники ПВК не комбатанти, виходить – вони цивільні особи – отже, не мають право на участь у бойових (військових) діях. Тут проблема полягає в тому, що немає чітких критеріїв того, що є «особистою участю в бойових діях». Наприклад, тилове забезпечення військ, технічне обслуговування вогневих позицій, охорона об'єктів. Виходить, що в цьому випадку співробітники ПВК можуть виступати як «квазі-комбатанти». Нарешті, не існує встановленого переліку військових об'єк-

тів. Якщо об'єкт, який охороняє ПВК, з тих чи інших причин став стратегічно важливим з військової точки зору, чи вважається, що співробітники ПВК незаконно беруть участь у військових діях?

ПВК виконують дуже широкий спектр функцій, від розмінування територій до збройної охорони президентів, важливих вантажів на інше. Це вносить плутанину в те, чи беруть вони участь в бойових діях. І так, і ні одночасно, отже, справжня діяльність перебуває в «сірій зоні» невизначеності.

Отже, чому Приватні військові та Охоронні компанії (PMCs) взагалі отримують попит на їхні послуги, чому вони, не дивлячись на всі скандали, які їх оточують протягом усього часу їх існування, такі популярні і цікаві? У сучасному світі у кожній світової, регіональної, або просто середньої по сукупній потужності країні є армія: США – оборонний бюджет 716 млрд. доларів, локації в більш ніж 160 країнах на 7 континентах (за даними сайту міністерства оборони США) [12], Російська Федерація – оборонний бюджет дорівнює 2 трлн. 228 млрд. рублів, в 2020 році – 2 трлн. 295 млрд. рублів [13], Китайська Народна Республіка – 177,6 мільярдів доларів США [14], Французька республіка – до 2025 року планує збільшити свій військовий бюджет до 300 млрд євро [15], Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – оборонний бюджет 46 мільйонів євро [16]. Відповідь на поставлене запитання полягає в незвичайності сучасної війни. Символ останньої – хамелеон: міжнародна операція з підтримання миру – це війна чи ні? – ми отримаємо різні відповіді. Виходить, що країна може вести війну, не знаючи про це, вдаючись, наприклад, до допомоги ПВК. Розвиваючи думку про характеристики сучасної війни, важливо вказати, що це війни без формального оголошення війни, це конфлікти асиметричні і конфлікти низької інтенсивності, так само війни в кіберпросторі (в складі збройних сил США з 2006 р. створено так зване кіберкомандування [17]). Експерти називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у XXI столітті.

Вільна енциклопедія «Вікіпедія» надає поняття гібридної війни як війни з поєднанням у застосуванні конвенційної зброї, партизанської війни, тероризму та злочинної поведінки з метою досягнення певних політичних цілей, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів із подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною [18]. Загалом, гібридна війна ґрунтується на стратегіях компенсації нестачі ресурсів політичними угодами або відкритими конфліктами, в тому числі воєнними. Незважаючи на те, що останні передбачають втрати людських ресурсів, їх іно-

ді розглядають саме в такому сенсі. Проведений аналіз дозволяє визначити структуру стратегій гібридної війни: 1. Визначення і пропаганда власних «природних коренів» та інтересів в обраній країні. 2. Інформаційна обробка власного населення, заміна загальноновизнаних критеріїв добробуту політичними цілями, наприклад побудовою світлого майбутнього, підготовка населення до «неминучої» війни або воєнного конфлікту, перенесення наголосу з внутрішніх проблем на зовнішні, застосування суспільного пафосу. 3. Масова пропаганда, інформаційна обробка населення інших країн та регіонів для забезпечення підтримки власних цілей; використання для цього окремих політиків, емігрантів, різноманітних об'єднань тощо. При цьому застосовуються всі напрями інформаційної війни, визначені американським полковником Р. Шафранськи. 4. Взяття під контроль ключових підприємств, що відбувається різними способами, в тому числі через ринкові механізми. 5. Створення військових баз, угруповань у максимальному наближенні до території визначеного супротивника (традиційна стратегія). 6. Визначення ворогів та конфронтація з країнами світу, які «стримують рух до світлого майбутнього і загрожують або шкодять країні». 7. Порухнення міжнародних угод та договорів, їх інтерпретація та прикриття невиконання «власним розумінням». 8. Нехтування інтересами населення (в тому числі власного), його життям, здоров'ям, добробутом тощо. Поряд із цим надання «гуманітарної допомоги» із цькуванням населення на цільового ворога. 9. Створення та підтримка національних, регіональних та міжнародних об'єднань, угруповань, окремих осіб з метою їх використання для переорієнтації суспільства та політиків на власні цілі, розвалу життєдіяльності «на їхній території». Ця стратегія веде до конфліктів у цьому суспільстві, порушення його нормальної життєдіяльності та в результаті – до додаткових фінансових витрат, зниження добробуту, незадоволення та спротиву чинній владі незалежно від участі в таких об'єднаннях. 10. Розмиття меж миру і війни, порядку і хаосу, створення єдиної зони ризику, де можна стати «гарантом» порядку. Наслідком цієї стратегії є сфера впливу – країна або група країн. 11. Встановлення, використання та підтримка урядів-маріонеток, квазіурядів, які підпадають під прямий або неявний вплив. 12. Використання для своїх цілей економіки, територій країн-маріонеток, створення мережевої структури таких країн як точок дезорганізації нормальної життєдіяльності. 13. Використання силових стратегій (за наявності істотної перева-

ги), здійснюється під прикриттям. 14. Знищення економіки та інфраструктури обраної країни. Гібридна війна асиметрична і розрахована на те, що супротивник не зможе протистояти сукупності всіх підготовлених заздалегідь стратегій – п'ята колона, інформаційна війна, демонстрації, біженці та емігранти, зазіхання на національні інтереси тощо [19, с. 78]. Проти асиметричних стратегій мають використовуватися також асиметричні стратегії, насамперед посилення коаліційних засобів інформаційної безпеки. До речі, саме на порушення цих коаліційних зв'язків і спрямована частина стратегій – розвал наявних коаліцій, демократичних утворень, створення замість них коаліцій за групами протистояння, які перетворюються на терористичні групи націоналістичного, релігійного та іншого спрямування.

Фактичний та аналітичний матеріали свідчать про поступальний шлях розширення «приватизації застосування сили» на міжнародній арені недержавними суб'єктами: оптимальною стратегією відповіді на формат гібридних війн, яка може застосовуватися в даному випадку, вбачається «Стратегія непрямих дій», а ПВК – агенти даної стратегії. Ліддел Гарт у своїй роботі «Стратегія непрямих дій» стверджує, що держава може досягти своєї мети, не вдаючись до своєї основної військової сили, а діючи за допомогою стратегічних непрямих дій, завдання яких вивести супротивника з рівноваги [20]. Агентами даної стратегії є, наприклад, інформаційні вкидання, fake – новини, технології м'якої сили, а силовим втіленням цієї стратегії, поряд з іншими акторами, виступають саме приватні військові компанії. Донедавна військові компанії вважалися неурядовими підрядниками, які надають послуги з професійного консультування, підтримки та охорони. Однак деякі ініціатори гібридних війн застосовують ПВК як економічно доцільний інструмент для здійснення військового впливу за кордоном, який не несе істотних внутрішньополітичних ризиків для країни-агресора. При цьому в разі потреби країна-агресор завжди має змогу публічно дистанціюватися від таких дій. Саме підступність дій країн-агресорів під час ведення гібридних війн вивели практику застосування приватних військових компаній на новий рівень. З огляду на це міжнародне співтовариство має віднайти способи протидії гібридним арміям під прикриттям ПВК. Зважаючи на актуальність задіяння приватних військових компаній у гібридних війнах, існує нагальна потреба визначення чіткого статусу ПВК за міжнародним правом та заснування міжнародного органу, який би встановлював уніфіковані правила та забезпечував жорсткий контроль за діяльністю ПВК.

Література

1. Hoffman F. G. Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict. Strategic Forum / Institute for National Strategic Studies National Defense University. No. 240. April 2009. URL : <http://www.ndu.edu/inss> (дата звернення: 11.10.2020).
2. Радковець Ю.Ію Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України. Теорія воєнного мистецтва. *Наука і оборона*. № 3. 2014. С. 38.
3. Academi: веб-сайт. URL : <http://academi.com> (дата звернення: 11.10.2020).
4. Держдепартамент: десятки людей затримані в СУАР. Радіо Свобода: веб-сайт. URL : <https://www.svoboda.org/a/29174554.html> (дата звернення: 11.10.2020).
5. G4s: веб-сайт. URL : https://www.g4s.com/-/media/g4s/global/files/annual-reports/integrated-report-extracts-2017/g4s_integrated_report_2017.ashx (дата звернення: 15.10.2020).
6. DynCorp International's owners seeking sale, report says. Washington technology: веб-сайт. URL : <https://washingtontechnology.com/articles/2018/05/24/dyncorp-sale-report.aspx> (дата звернення: 16.10.2020).
7. Garda world: веб-сайт. URL : <https://www.garda.com> (дата звернення: 16.10.2020).
8. Liberia: Northbridge Services Group Under Investigation. Corpwatch: веб-сайт. URL : <https://corpwatch.org/article/liberia-northbridge-services-group-under-investigation> (дата звернення: 17.10.2020).
9. Додатковий протокол до Женевських конвенцій от 12 августа 1949 года, касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов, от 8 июня 1977г. (Протокол I) (с изменениями и дополнениями). URL: <http://constitution.garant.ru/act/right/megdunar/2540377/chapter/0eef7b353fcd1e431bd36a533e32c19f/> (дата звернення: 17.10.2020).
10. Lashmar P. Mercenaries win pounds 20m for failed mission. Independent: веб-сайт. URL : <https://www.independent.co.uk/news/mercenaries-win-pounds-20m-for-failed-mission-1179059.html> (дата звернення: 17.10.2020).
11. Конвенція (III) про поводження з військовополоненими. Женева, 12 серпня 1949 року. URL : https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/2013/ap_i_rus.pdf (дата звернення: 18.10.2020).
12. Us Deep Of Defense: веб-сайт. URL : <https://www.defense.gov/Our-Story/> (дата звернення: 18.10.2020).
13. Минфин раскрыл оборонные расходы России до 2020 года. Новая газета: веб-сайт. URL : <https://www.novayagazeta.ru/news/2017/11/28/137418-minfin-raskryloboronnnye-rashody-rossii-do-2020-goda> (дата звернення: 18.10.2020).
14. Военный бюджет Китая в разы превысил российский. Газета МК: веб-сайт. URL : <https://www.mk.ru/politics/2019/03/05/voennyy-byudzh-et-kitaya-v-razy-prevysil-rossiyskiy-do-ssha-daleko.html> (дата звернення: 18.10.2020).
15. RFI: веб-сайт. URL : <http://ru.rfi.fr/frantsiya/20180214-frantsiya-potratit-na-oboronu-pochti-300-mlrd-evro-do-2025-goda> (дата звернення: 18.10.2020).
16. Міністерство Оборони Великої Британії: веб-сайт. URL : <https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence#content> (дата звернення: 19.10.2020).
17. Департамент Оборони США: веб-сайт. URL : <https://www.defense.gov/Our-Story/> (дата звернення: 19.10.2020).
18. Вільна енциклопедія ВІКІПЕДІЯ: веб-сайт. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 11.10.2020).
19. С.К. Полумієнко: Гібридна війна, її окремі передумови, стратегії та наслідки. *Вісник НАН України*. 2017. № 8. С. 78.
20. Ліддел Г. Стратегія непрямих дій. URL : http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/index.html (дата звернення: 19.10.2020).